bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

NIEUWSBRIEF EVANGELIE LEVENSNABIJ

www.evangelielevensnabij.be

- Driemaandelijks contactblad 38ste jaargang nr. 1 (januari – februari – maart 2026)
- Afgiftekantoor: 9030 Mariakerke MAIL - Erkenningsnummer P4A9034
- Evangelie Levensnabij Rekeningnummer IBAN-nr. BE45 9795 3507 0189
- Contactadres redactieverantwoordelijke: Bart Pieters, Begijnhof 34, 8500 Kortrijk.
bart.pieters@skynet.be - 056 21 47 12
- Website: www.evangelielevensnabij.be

--- INHOUD ---

Blz. 2	Redactioneel
Blz. 3	Het vlot loslaten
Blz. 4	Een moreel kompas
Blz. 7	Het Eurovisiesongfestival boycotten
Blz. 9	Stop het ontmenselijken
Blz. 9	Boekbespreking Timothy Snyder
Blz. 14	Voor een circulaire economie
Blz. 14	Interview met Daniël Alliët
Blz. 18	Klein verhaal
Blz. 19	Kerk en geloof in postmoderne context
Blz. 21	Cultuurchristendom of …?
Blz. 23	Dirk De Wachter pleit voor meer verbinding tussen mensen
Blz. 25	Het is nu tijd voor actie
Blz. 25	Eugen Drewermann en het Johannesevangelie
Blz. 26	Als je het maar genoeg herhaalt, ...
Blz. 28	Rustpunt

IN DE KIJKER

Blz. 9
Timothy Snyder: Over tirannie

BEZIELD VERBAND

1. Redactioneel - Met de beste wensen voor 2026

Op 4 november 2025 werd ik getroffen door een CVA (beroerte, attaque, een ongeval in de bloedvaten van de hersenen). Ik ging die bewuste ochtend in de aula van een uitvaartondernemer een afscheidsplechtigheid voor en ervaarde op een bepaald moment dat de woorden zich in mijn mond precies moeilijker vormden… De aanwezigen, zo vernam ik achteraf, hadden dat niet eens door, maar ik voelde de grond onder mijn voeten wegzakken. Ik haalde nipt het einde van de dienst en strompelde daarop naar de wagen want mijn rechterbeen was precies uitgevallen. Gelukkig was er toen toevallig iemand meegekomen die mij met de wagen naar het ziekenhuis kon brengen. In de Spoedeisende Hulp van het AZ-Groeninge in Kortrijk was ik snel aan de beurt en werd van daaruit eerst gedurende twee dagen ondergebracht in de fameuze stroke unit van het ziekenhuis en verbleef daarna een kleine maand in de afdeling-Neurologie. Een hele carrousel van onderzoeken, ingrepen en revalidatie kwam gelijk op gang. Ik werd op dieet gezet, kreeg een hele batterij aan medicatie te slikken en dankbaar omdat ik er nog was, onderging ik alles wat mij overkwam en volgde ook stipt wat men verwachtte… Het was eigenlijk voor het eerst in mijn leven dat ik langer dan een dag en een nacht in het ziekenhuis verbleef en nu ineens zelfs een maand lang. Je wordt daarbij volledig overgeleverd aan de expertise van anderen. Ook daarna kwam en kom ik nog regelmatig naar het ziekenhuis voor opvolging, ingrepen en ambulante revalidatie. Ik wil hierover drie gedachten delen die mij bezighouden:
(1) Toevallig (?) komt Emmanuel Levinas een aantal keer ter sprake in enkele van de bijdragen in deze Nieuwsbrief, o.a. in het interview met Dirk De Wachter. Ik had het geluk om de voorbije tijd vaak te kijken in de ogen van de zorgdragers, het fameuze “gelaat van de ander” van de filosoof dus. Als zorg-vragende ervaarde ik behalve veel kennis van zaken, deskundigheid en professionaliteit, warme zorg en intense betrokkenheid. Ik ben daar dankbaar voor.

(2) Én voor onze ziekteverzekering die, anders dan in landen als de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, ervoor zorgt dat de patiënt behalve gezondheidsissues ook geen bankroet overhoudt aan dergelijke tegenslag. Voor het solidaire systeem dat het onze is en dat in deze tijd van vaak weinig doordachte besparingen onder druk staat, moeten we waar we maar kunnen opkomen want penibele begrotingstijden mogen er niet toe leiden dat mensen met minder financiële draagkracht, voor wie extra verzekeringen niet tot de mogelijkheden behoren, ook mindere zorg zouden krijgen.
Ik had het grote geluk dat veel mensen, ook soms uit onverwachte hoek, zich de voorbije tijd lieten horen en aan mij dachten. Er werden nogal wat kaarsen ontstoken. Een steun was zeker ook dat de zondagsviering van mijn geloofsgemeenschap, Dominicus in Gent, wordt gestreamd. Het was de voorbije tijd voor mij vaste prik. Ik ben er dankbaar voor.

(3) Dat ik gedurende de maand ziekenhuis in Kortrijk niets maar dan ook niéts heb vernomen van de (volgens de website van het ziekenhuis) 7-koppige dienst Spiritualiteit en zingeving, vond ik opvallend. Een mens heeft op zulke momenten ook wel wat anders aan z’n hoofd dan op de website te moeten gaan zoeken hoe er contact kan worden gemaakt. Een folder met het aanbod heb ik in de verschillende kamers waar ik heb verbleven in elk geval niét aangetroffen. Ik begrijp ook dat de privacywetgeving de mogelijkheden tot contact-name beperkt, maar toch. Blijkbaar moet elke stap uitgaan van de patiënt.

Behalve allicht in stervensnood en ik hoor in mijn gesprekken met rouwende families veel goede dingen over de stervenszegen door medewerkers van de dienst maar zover was ik dus nog niet… Hoe anders was het toen ik in februari nog een week in Maria Middelares in Gent verbleef en daar al de tweede dag een hartelijke medewerkster van de dienst-pastoraal op bezoek kreeg. De woensdag was er ook een mooie gebedskaart voor Aswoensdag en het begin van de Vasten.

(Bart)

KOKEN KOST GELD

Eenmaal per jaar, beste lezers, kloppen we bij u aan met het verzoek om uw abonnementsgeld te regelen. Er steekt in dit nummer een overschrijvingsformulier waarmee je €20 of meer kan overmaken naar **BE45 9795 3507 0189** op naam van Evangelie Levensnabij.

Je ontvangt ons tijdschrift dan verder in 2026. Mocht dit financieel een belemmering vormen, kan je ons dat discreet laten weten: (Bart.Pieters@Skynet.be , Begijnhof 34-8500 Kortrijk , 056 21 47 12). Uiteraard bezorgen we de publicatie gewoon verder.

We nodigen ook de digitale abonnees uit om solidair bij te dragen.

Wie een nieuwe abonnee van het gedrukte exemplaar wil aanbrengen,
mailt lieven.debosscher@gmail.com.

2.Het vlot loslaten

De wijsheid van spirituele verhalen.
De boeddhistische traditie vertelt dat Boeddha eens in de woestijn een groepje mensen met een zwaar vlot op hun schouders zag sjouwen. Hij vroeg hun waarom ze dat deden.
Ze antwoordden: ‘Dit vlot heeft ons over de rivier geholpen. Zo konden we ontsnappen aan een tijger die ons achterna zat. Dit vlot heeft dus ons leven gered!’
Waarop Boeddha antwoordde: ‘Dat kan wel waar zijn, maar als jullie het nu niet achter je laten, dan wordt het je dood!’
Dit is één van de vele voorbeelden van een spiritueel verhaal, een parabel. De opdracht van elke spirituele weg wordt er prachtig in samengevat: laat los!

Koppig vasthouden
In het boeddhisme staat het vlot symbool voor de leer. Die heeft je op weg geholpen. Maar als je de leer als onaantastbaar beschouwt wordt die eerder een belemmering dan een hulp. Uiteindelijk gaat het erom je eigen waarheid te vinden. Het vlot kan symbool staan voor elke ideologie, voor de regels van elk instituut, voor alle onwrikbare overtuigingen en dogma's die je als kind meekreeg. We zijn allemaal volgestopt met antwoorden voordat we ook maar wisten wat onze eigen vragen eigenlijk waren. Die antwoorden kunnen van de kerk afkomstig zijn (de catechismus!) of van welk ander godsdienstig of politiek systeem dan ook. Het koppig vasthouden aan zo’n vlot wordt je dood: de kerken lopen leeg, het communisme is ingestort en de huidige crisis legt ook flinke scheuren bloot in ons kapitalistisch systeem. We moeten ons als mens en als mensheid steeds weer aanpassen aan nieuwe omstandigheden, zoals immigranten wanneer ze in een andere cultuur gaan leven. En wij zijn allemáál immigranten: immigranten in de samenleving van de toekomst.
Onze oude overtuigingen kunnen ons hinderen bij dat integratieproces. Wie blijft denken dat een blanke een betere president van de VS is dan een kleurling, dat alleen mannen priester kunnen zijn, of dat christenen als enigen de waarheid in pacht hebben, wordt een fossiel.

Alles kwijt
Iemand heeft eens gezegd: we worden als origineel geboren; maar velen sterven als kopie. Dat is waar. En het is een hele opgave om als volwassene je eigen originaliteit te hervinden.
Toen vorig jaar mijn boek ‘Een ketterse catechismus’ werd gepresenteerd, gebruikte ik dit verhaal van Boeddha om aan te geven dat we de oude antwoorden van de kerk achter ons mogen laten voor zover

ze ons nu niet meer dienen. Na afloop werd ik aangesproken door een vrouw die zei: ‘Dat verhaal over Boeddha heeft me diep geraakt. Op dit moment in mijn leven ben ik alles kwijt: mijn partner, mijn huis en al mijn vroegere overtuigingen. Ik voelde me wanhopig. Maar door dit verhaal zie ik een nieuw perspectief. Misschien is het wel een zegen dat ik al het oude achter me moet laten…”,
Het is van levensbelang het vlot steeds ter discussie te stellen: niet alleen als het gaat over de leer van de kerk, maar ook als het gaat om overleefde patronen in ons eigen leven.

Hein Stufkens
is auteur en leider van het bezinningscentrum La Cordelle te Cadzand. Hij was vroeger sterk betrokken bij de werking van De Harp in Izegem. Veel lezers zullen hem van dat tijdvak kennen.

3. Een moreel kompas voor… de mensheid op een tweesprong

Volgens de Duitse filosoof Jürgen Habermas evolueren de Verenigde Staten razendsnel naar “een maatschappelijk systeem dat autoritair geleid en technocratische gestuurd wordt, maar economisch libertair is”. Met een Donald Trump aan het roer, riskeert het land af te glijden naar een soort dictatuur, zonder hart voor migranten, mensen in armoede, het klimaat, de natuur en het globale Zuiden. Vraag is: gaan wij dezelfde weg op?

De opmars van uiterst rechts
Vijftien verantwoordelijken van middenveldorganisaties (ACV, Welzijnszorg,…) waarschuwen voor zorgwekkende evoluties dichter bij huis (1). Ook hier brokkelt de representatieve democratie af: kiezers haken af en beslissingen die in geen enkel verkiezingsprogramma stonden, worden doorgedrukt. Een gezonde democratie gaat echter verder dan louter representatie en veronderstelt checks-and-balances (machtsdeling). Maar vandaag zien we dat een aantal vooraanstaande politici veel minder openstaat voor de democratische dialoog met dat deel van de samenleving dat de belangen van mensen in een kwetsbare positie verdedigt. Op federaal niveau is er het voorontwerp van wet dat een administratief verbod mogelijk maakt voor ‘radicale organisaties’. In Vlaanderen vernamen zes kritische socioculturele organisaties dat zij, ondanks positieve evaluaties van onafhankelijke experts, geen middelen meer zouden krijgen.
Soms doen zich, haast onmerkbaar, onrustwekkende veranderingen voor. Waar worden de gelden gezocht om het gat in de begroting te dichten? Het budget voor landsverdediging stijgt aanzienlijk, maar in dat voor ontwikkelingssamenwerking wordt drastisch gesnoeid.

Het gevaar zit erin dat in heel Europa extreem rechts steeds meer de macht gaat veroveren. Niet alleen in het Hongarije van Victor Orban en het Slovakije van Robert Fico. Het voorbije jaar is ook elders in Europa extreemrechts in opmars: Reform UK in Groot-Brittannië, Vox in Spanje, Rassemblement National in Frankrijk, Alternative für Deutschland in Duitsland,… En dit zijn niet de minste landen. Deze partijen hebben daarenboven een onmiskenbare invloed op de zogenaamde centrumpartijen. Die schuiven op naar rechts en voeren in vele gevallen programmapunten van deze extreme partijen uit. Denk maar aan het asielbeleid.
In Frankrijk palmen daarenboven extreemrechtse miljardairs de media in. De conservatieve katholiek Vincent Bolloré rijfde de voorbije jaren tv-zenders, radio, magazines en de zondagskrant Journal du dimanche binnen. Zijn overnames gaan gepaard met grote ingrepen: schrappen van onderzoeks- en satirische programma’s, benoemen tot hoofdredacteur van de zondagskrant van een man wiens vroeger blad veroordeeld werd voor racisme, alle focus richten op islam, identiteit en migratie, promoten van de omvolkingstheorie en van een groot rechts politiek blok. En Bolloré is niet de enige.

Is het in andere continenten beter? Donald Trump bepaalt, op zijn brutale manier, niet alleen het beleid van de Verenigde Staten, maar doet ook verwoede pogingen om dat van Latijns-Amerika te beïnvloeden. Al of niet ten gevolge van zijn machinaties, kwamen het voorbije jaar in een aantal van deze landen populisme en uiterst rechts aan de macht. Dat Rusland en China autoritaire staten zijn hoeven we niet te bewijzen. En is het beter gesteld met de Arabische en de meeste Afrikaanse landen?

Vanwaar dit succes?

Wie vandaag het nieuws volgt, kan moeilijk ontkennen dat de wereld in een periode van onzekerheid verkeert. Democratische verworvenheden die lange tijd vanzelfsprekend leken, staan onder druk. Autoritaire leiders en populistische bewegingen beloven eenvoud in een complexe wereld, veiligheid in tijden van angst, en duidelijkheid waar twijfel heerst. Maar achter die beloftes schuilt vaak een verhaal van uitsluiting, polarisatie en machtsconcentratie.

De aantrekkingskracht van populisme is begrijpelijk. Veel mensen voelen zich niet gehoord, niet beschermd, niet gezien. Globalisering, klimaatverandering, migratie en economische onzekerheid maken het leven ingewikkeld. Populistische leiders spelen hier handig op in door te spreken in duidelijke tegenstellingen: het volk tegenover de elite, wij tegenover zij. Dat verhaal biedt houvast, maar het versmalt tegelijk onze blik op de werkelijkheid.

Wat opvalt is dat deze evolutie geen lokaal fenomeen is. Democratische instellingen worden in vraag gesteld, de rechterlijke macht onder druk gezet, kritische media weggezet als vijanden. Tegelijk worden kwetsbare groepen — migranten, minderheden, armen — steeds vaker als probleem voorgesteld in plaats van als medemensen met rechten en waardigheid.

Tegenbeweging

Toch zou het een vergissing zijn om de huidige tijd alleen in donkere kleuren te schilderen. De geschiedenis leert dat perioden van crisis ook momenten van herbronning kunnen zijn. Telkens opnieuw staan samenlevingen voor de keuze: laten we ons leiden door angst en wantrouwen, of door solidariteit en verantwoordelijkheid? Wat niet betekent dat zo ’n nieuwe periode automatisch zal gebeuren. Hoop is geen blind afwachten.

Zonder gedeelde waarden dreigt politiek te verworden tot pure machtspolitiek. Democratie is immers meer dan een systeem van verkiezingen en instellingen; ze veronderstelt een cultuur van respect, dialoog en zorg voor het algemeen belang. Wanneer die cultuur verdwijnt, blijft enkel de vorm over — leeg en kwetsbaar. Daartegenin kunnen we, weliswaar moeizaam, bouwen aan een meer sociale, een meer ecologische en een meer democratische samenleving. En we zijn niet alleen. Overal is een tegenbeweging op gang. In alle landen gaan mensen en groepen in tegen autoritarisme en populisme.

De rol van de levensbeschouwingen

Welke rol spelen daarin het christendom en de andere grote levensbeschouwingen? Is het niet hun roeping om te zorgen voor een moreel kompas?

Levensbeschouwingen kunnen hier inderdaad een belangrijke bijdrage leveren. Niet door zich op te dringen of morele superioriteit te claimen, maar door te herinneren aan fundamentele waarden: de waardigheid van elke mens, solidariteit met de zwaksten, verantwoordelijkheid voor de aarde en toekomstige generaties. Tegelijk moeten religies eerlijk in de spiegel durven kijken. Ook zij zijn niet immuun voor machtsdenken, uitsluiting of angst voor verandering.

Binnen elke levensbeschouwelijke traditie bestaat die spanning. Er zijn stemmen die religie gebruiken om bestaande machtsstructuren te legitimeren, grenzen te verharden en verschillen te verscherpen. Maar er zijn ook andere stemmen — vaak minder luid, maar niet minder krachtig — die kiezen voor openheid, gerechtigheid en dialoog. Die interne strijd is misschien wel beslissender dan het conflict tussen verschillende overtuigingen.

Zo binnen de islam: je hebt de moslimfundamentalisten, maar daarnaast heel wat moslims – ook leiders

– die een open en tolerante religie prediken en beleven. Idem dito in het christendom. Er is een strekking die zomaar de kant kiest van ‘de witte autoritaire man’. Denk aan vicepresident J.D. Vance, die straks de opvolger dreigt te worden van Trump.

De rol van het christendom

Dat er ook andere christenen zijn hoef ik hier niet uit de doeken te doen. Als lezer van dit blad van Evangelie Levensnabij ben jij daar ongetwijfeld één van. En je bent niet alleen. Want de kern van het evangelie is niet angst, maar vertrouwen; geen uitsluiting, maar nabijheid; geen overheersing, maar dienstbaarheid. Wie zich beroept op Jezus, kan moeilijk onverschillig blijven tegenover onrecht, armoede of de aantasting van democratische waarden. Dat engagement hoeft niet luid of moraliserend te zijn, maar wel consequent en zichtbaar.

Het is dan ook onze plicht om deze stemmen binnen het katholicisme duidelijker te laten horen. Vooreerst in onze onmiddellijke omgeving. In onze gesprekken, onze liturgische vieringen, onze publicaties, onze verenigingen, in catechese en onderwijs. Overal zijn er mogelijkheden om elkaar te bevestigen en te bemoedigen in een warm leerling van Jezus zijn. Hiermee kunnen we deze 21ste en volgende eeuwen helpen gestalte geven.

Op de tweede, maar niet onbelangrijke plaats, komt het kerkelijk beleid. Is onze kerk niet te veel in zichzelf gekeerd? Institutionele noden en structuren krijgen niet zelden de voorrang op de inspiratie die het geloof kan bieden. Spreken onze bisschoppen zich duidelijk genoeg uit? Het artikel ‘De moed om nee te zeggen’ uit vorig nummer van dit blad (2), bood een inspirerend voorbeeld. We citeren hieruit:

Mariann Budde, de episcopaalse bisschop van Washington D.C., sprak bij Trumps inauguratie buitengewoon sterk en tegelijk deemoedig, in aanwezigheid van Trump zelf en zijn notabelen en hun families. Zij wist dat haar woorden de wereld rond zouden gaan en op weerstand zouden stuiten van de president, en bij uitbreiding van een grote en machtige politieke familie. Zowel de inhoud van haar boodschap als haar gedurfde optreden bij politieke leiders waren geïnspireerd door de figuur van Jezus. Ze had er vooraf goed over nagedacht en met anderen over gesproken. Het lag in het spoor van haar levenslang leren en keuzes maken in de kleine en grote dingen van het leven.

Ze had Trump al eens duidelijk toegesproken in 2020. Hij had gedreigd om met militair geweld de mensen aan te pakken die protesteerden tegen politiegeweld, in de nasleep van de moord op Georges Floyd in Minneapolis. Vervolgens liet hij zich met veel poeha fotograferen voor de gevel van de Sint Janskerk met een bijbel in de hand. Op CNN reageerde de bisschop toen: “*Laat mij duidelijk zijn. De president heeft zopas de Bijbel gebruikt, de meest heilige tekst van de Joods-Christelijke traditie, in een van de kerken in mijn bisdom, zonder toelating, als achtergrond voor een boodschap die regelrecht tegen de leer van Jezus ingaat. Alles wat hij gezegd of gedaan heeft wakkert geweld aan. Wij hebben nood aan moreel leiderschap, en hij heeft alles gedaan om ons te verdelen.*”

Een kerk die zo handelt en spreekt is een geloofwaardig moreel kompas in de samenleving.

(Rob)

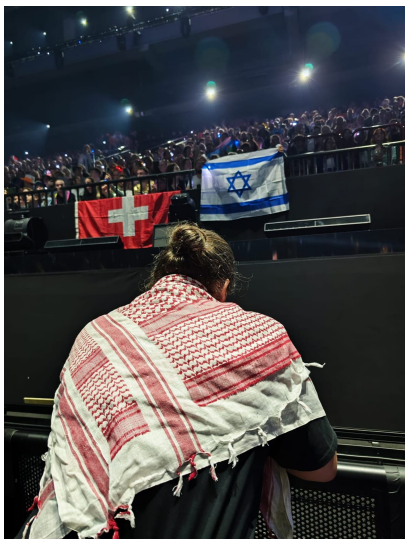
(1) ‘Ook bij ons brokkelt de democratie af’, De Standaard, 18 december 2025, blz. 26-27

(2) ‘De moed (niet ‘kracht’) om nee te zeggen’, Nieuwsbrief Evangelie Levensnabij, 2025-4, blz. 21-23.

4. Het Eurovisiesongfestival boycotten

U had allicht nooit verwacht in ons blad ooit iets te lezen over het Eurovisiesongfestival. En kijk, dus tóch, niets des mensen is ons vreemd… Ik was er, in de tweede helft van de jaren-1990, zelf vijf keer bij om samen met *Guy De Pré* verslag uit te brengen voor *Radio 2*. We verbleven er telkens een week lang om er de repetities en persconferenties van de deelnemende landen te volgen en aan onze teksten te schaven. Anders dan nu waren er toen nog geen 2 selectieavonden; alles gebeurde de ene zaterdagavond. Ik was er ook bij toen transvrouw Dana International in 1998 in het Britse Birmingham met het nummer “Diva” won voor Israël, wat in dat land in orthodoxe kringen veel stof deed opwaaien. Israël neemt al lang deel aan de liedjeskermis want deelname heeft niets te maken met de geografische ligging, Israël is een Aziatisch land, maar wél met het lidmaatschap van de organiserende EBU, de *European Broadcasting Union*, dat veel meer publieke omroepen telt dan de Europese. Het Nieuwjaarsconcert uit Wenen op 1 januari én het Eurovisiesongfestival zijn bij het grote publiek bekend en misschien de internationale kerkdiensten die worden aangeboden bij gelegenheden als Kerstmis en Pasen, maar de dagelijkse beelduitwisseling tussen de vele omroepen is, met het oog op hun nieuwsbulletins, eigenlijk veel belangrijker.

ISRAËL ALS LID VAN DE EBU - HALLELUJAH

Dankzij het EBU-lidmaatschap van de openbare omroep van Israël kon het land in de seventies zelfs twee jaar na elkaar, 1978 en 1979, met de hoofdprijs gaan lopen. Misschien herinnert u zich de vredesduif “Hallelujah” uit ’79 nog of de meezinger “A ba ni bi” het jaar ervoor? Feit is dat het Eurovisiesongfestival de voorbije jaren niet aan populariteit moest inboeten: het vond zelfs een nieuw en jonger publiek dat vooral op de finaleavond vanaf 21 uur, niet zelden in groepsverband, klaar-zit om na de bekende generiek, de prelude van Charpentiers *‘Te Deum’, Wij prijzen U, o God,* zélf punten te geven aan de inzendingen en die dan te vergelijken met de eindscore van het festival. Het is duidelijk dat het Eurovisiesongfestival, net zoals belangrijke sportmanifestaties, (veel) mensen samenbrengt.

DIVERSITEIT

De boodschap van verbondenheid wordt graag verwerkt in de slogan die voor elke editie wordt gekozen en gehypet: *Building Bridges, Come Together, Celebrate Diversity, United by Music...* Twee groepen die in Europa eeuwenlang te maken hadden met vervolging en uitsluiting werden door de organisatie omarmd: homo’s en Joden. De lgbtqia+-gemeenschap en vooral de mannelijke tak dan, is elk jaar flink vertegenwoordigd tijdens de festivalweek en er zijn telkens ook nogal wat inzendingen die solliciteren naar de belangrijke roze stem. Volgens sommige critici van het Songfestival is het inmiddels toch teveel een freakshow geworden en weegt dàt aspect tegenwoordig te zwaar door. Ook de keuze van sommige inzendingen, zoals Red Sebastian voor ons land vorig jaar, is niet helemaal kritiekloos verlopen. Waren er geen betere opties met méér kans op slagen?

Ook de Joodse aanwezigheid is al lang zichtbaar op het Eurovisiepodium. Het land deed in 1973 voor het eerst mee, amper drie decennia na de Shoah dus. In het Duitse München dan nog waar 10 jaar daarvoor Israëlische olympische sporters waren vermoord. In 1983 klonk *Chai: Am Israel chai*; ‘het volk Israëls leeft’.

Laat ik zeker niet onvermeld dat het Songfestival ruimte gaf aan veel talen en identiteiten. *Jamala’s 1944* bezong in 2016 het leed van de Krimtartaren en won voor Oekraïne. Noorwegen liet in 1980 Samicultuur horen met een yoik – een Sami-zang. In 2009 zong een Palestijnse zangeres in het Arabisch voor Israël. In 2021 liet *Jeangu Macrooy* het *Sranan Tongo*, plantagetaal, klinken op het grote podium. Het Songfestival gaf zoveel mensen een forum dat ze anders nooit hadden gekregen. Dat is zeker een verdienste.

Israël organiseerde het festival ook tweemaal zelf; een keer in Jeruzalem en een keer in Tel Aviv. Daar won in 2019 voor Nederland *Duncan Laurence*: een queer zanger die als kind werd gepest, die zong over hoop in een Joods land ontstaan na de Holocaust…

TOEN BRAK DE HEL LOS IN GAZA

De voorbije jaren was er het hemeltergende drama in Gaza maar Israël kon wel gewoon blijven deelnemen aan het Songfestival. Het Eurovisiesongfestival heet a-politiek te zijn, al zijn er dus tig voorbeelden die het tegenovergestelde illustreren. De deelname kwam de organisatie op veel kritiek te staan en dat was ook te horen in de zaal waar de wedstrijd zich afspeelde. De televisieregie filterde het boegeroep tijdens het optreden van Israël zoveel mogelijk weg maar het was duidelijk dat de 'eenheid' deuken had opgelopen. De EBU reageerde ook daarna bepaald onhandig, een topman werd de laan uit gestuurd en er werd aan de stemprocedure gewerkt. Tijdens een vrij recente meeting van de aangesloten landen werden de rangen gesloten en Israël doet gewoon verder mee, ook al haakte een aantal landen af, waaronder belangrijke Songfestivallanden. Zij vinden dat er door Israël toch grenzen waren en wórden overschreden. Voor de editie van dit jaar bedankten Nederland, Ierland, Spanje, IJsland en Slovenië. In 2026 is de RTBF, de Waalse omroep, verantwoordelijk voor de Belgische kandidatuur en deelname. Daar bleef het lange tijd stil en halfslachtig-onbeslist. Uiteindelijk doen "we" wél mee en zal de 29-jarige zangeres Essyla onze kleuren verdedigen met het catchy "Dancing on the ice"… Ze werkt in een tandartspraktijk, spreekt amper een woord Nederlands en tijdens interviews na de bekendmaking van haar weerhouden kandidatuur zei ze braafjes het lesje op dat haar management of de omroep haar hadden voorgekauwd: *er is voor haar geen verdeeldheid en de wereld staat even stil tijdens die korte liedjes.* Ze zit trouwens in dezelfde halve finale als Israël.
De VRT zou in haar uitzendingen zorgen voor "duiding" en heeft inmiddels beslist om Peter van de Veire het commentaar te laten verzorgen vanuit Brussel. *Gianni Paelinck* zal voor VRT NWS wél worden uitgestuurd, dus is dat gebaar eerder symbolisch, al drongen de vakbonden wél aan op een boycot.

DE ACADEMISCHE STEM

Zelf voelde ik me de voorbije jaren zéér ongemakkelijk bij de deelname van Israël dat vorig jaar ei zo na zelfs won. Het land had bij zijn vele internationale gemeenschappen actief geronseld om zoveel mogelijk te stemmen voor de eigen kandidate. **Ik ben absoluut vóór een boycot van dat land** na de onwaarschijnlijke volkenmoord dat het op z'n kerfstok heeft. **Maurits Berger**, hoogleraar islam en het Westen aan de universiteit van Leiden is ook vóór. In het februarinummer van het Nederlandse blad Volzin duidt hij dat als volgt:
"Het gaat er niet om of Israël bestraft moet worden (ik neem overigens wel aan dat toekomstige tribunalen daar hun oordelen nog over zullen vellen). Nee, Israël moet gered worden. van zijn eigen ondergang maar vooral ook om de totale teloorgang van het Midden-Oosten te voorkomen. Dat betekent: een algehele boycot; militair, economisch, cultureel, inderdaad, precies zoals is gebeurd met Zuid-Afrika. Dat was geen strafmaatregel zoals sancties tegen Rusland onder Poetin of het Irak van Saddam Hussein dat wél waren. Zuid-Afrika was, net als Israël, een bondgenoot waarmee het Westen nauwe banden onderhield. Maar wel een bondgenoot die de basisbeginselen waar dat Westen voor zei te staan, overboord had gegooid. Die boycot heeft gewerkt om Zuid-Afrika weer op het rechte pad te krijgen.

Een boycot van Israël is hardhandig maar maakt de zaken ook eenvoudiger. In plaats van eindeloze afwegingen – wel of geen boycot en waarom en wie en met welk doel – gaat het om een boycot van

alles en iedereen. Dus: geen handel meer, geen investeringen, **geen deelname aan het Songfestival**, geen culturele of academische uitwisselingen. Een totale isolatie. Die zal veel goede en dierbare Israëliërs onterecht raken maar juist onder hen zijn degenen die hierom smeken: red ons want wij kunnen het zelf niet meer."

Het weze duidelijk dat United by Music inmiddels eerder Divided by Music is geworden en dat is best jammer maar dat is voor rekening van de EBU....

(Bart)

5. Stop het ontmenselijken

Het gaat in de media vaak over vluchtelingen en migranten. Minister Anneleen Van Bossuyt heeft het over quota. En de reporter die haar interviewt gaat daar gewillig in mee. Dit is geen alleenstaand geval. Steeds weer worden mensen herleid tot een nummer of tot een geval. Groepen mensen krijgen een label opgeplakt. Kaat Louckx, assistent-professor wetenschap en samenleving, spreekt van een breder fenomeen: ten aanzien van Palestijnen, Venezolanen, Iraniërs en Groenlanders.

De belangrijkste strijd is vandaag niet alleen militair of economisch, maar ook talig. Wie de woorden bezit, bezit de drempels. "Vrede" wordt bestuursmodel. "Democratie" een exportlabel. "Humanitair" een logistieke categorie. "Veiligheid" een claim op de grond. En de burger – de Palestijn in de wachtrij, de Iraniër in de straat, de Venezolaan in de "transitie", de Groenlander in de geopolitieke fantasie van anderen – wordt gereduceerd tot object dat men beheert, meet, verplaatst of beveiligt. (1)

Deze manier om mensen te benoemen en te ontmenselijken stellen we dus ook vast in eigen land. Arbeiders zijn onkosten, machines investeringen. Het Orwelliaans taalgebruik is niet veraf. Gaan ook wij daar gewillig in mee? Of roepen we onze gesprekspartners tot de orde: "Het gaat hier verdorie om mensen zoals jij en ik!"

(Rob)

(1) Kaat Louckx, De diplomatie van de slagboom, De Standaard 4 februari 2026, p. 26-27

6. Boekbespreking Timothy Snyder

De twintig geboden van de democratie

Het is een understatement te zeggen dat we in uitdagende tijden leven. Op politiek vlak zien we hoe de liberale democratie overal in haar voegen kraakt en hier en daar serieuze barsten vertoont. De vraag naar het einde van de democratie is het hoofdthema van de novemberedítie van VOLZIN Magazine. Daarin is onder meer een bijdrage te vinden van Mark Van de Voorde met als titel een citaat van de Franse filosoof Jacques Maritain: De democratie is de voltooiing van de christelijke beschaving. Geen politieke ordening van de samenleving is volgens Maritain 'christelijker' dan de constitutionele liberale democratie. Van de Voorde betoogt dat christenen dan ook de plicht hebben de democratie te verdedigen. Een van de argumenten daarvoor illustreert hij met een uitspraak van de Amerikaanse theoloog Reinhold Niebuhr: "De bekwaamheid van de mens tot rechtvaardigheid maakt democratie mogelijk, zijn neiging tot onrechtvaardigheid maakt democratie noodzakelijk." Kortom, omdat de mens geneigd is tot het goede én het kwade, moet macht altijd ingeperkt worden. Maar wat kunnen we concreet doen, nu de lokroep van autoritaire leiders zoveel mensen weet te verleiden – of beter: misleiden? Timothy Snyder kan de weg helpen wijzen met zijn beklijvende essay *Over tirannie – Twintig lessen uit de twintigste eeuw.*

In analyses van de huidige tijd wordt wel vaker verwezen naar de vorige eeuw, en dan vooral naar de jaren 1930, waarin de weg werd vrijgemaakt voor een regime dat gebruikmaakte van het democratische systeem om aan de macht te komen, maar dat in een mum van tijd de liberale democratie compleet ondermijnde en verving door een fascistische dictatuur. Je kunt je bij die analyses laten verleiden tot een welles-nietesdiscussie over de vraag of die vergelijkingen wel correct zijn, óf je kunt dat dispuut overstijgen door de mechanismen die knagen aan de pijlers van de liberale democratie, bloot te leggen. Dat tweede is wat Timothy Snyder, historicus aan Yale University en internationaal gevierd auteur, doet in Over tirannie. Zijn essay verscheen begin 2017 eerst in boekvorm en werd vervolgens in samenwerking met de Amerikaanse schrijver en illustrator Nora Krug ook uitgebracht als een visueel bijzonder sterke graphic novel. Het boek kreeg internationaal onmiddellijk een zeer ruime weerklank en blijft tot vandaag een referentiewerk.

“De geschiedenis herhaalt zich niet, maar we kunnen er wel van leren”, stelt hij, want: “De geschiedenis geeft ons de kans patronen te herkennen en oordelen te vellen. Ze schetst de structuren waarin we naar vrijheid kunnen streven.” En dus legt hij op basis van zijn omvattende analyse van de opkomst van tirannieke regimes in de twintigste eeuw aan zijn lezers uit hoe je als individuele burger het begin van een totalitair regime kunt herkennen én reikt hij concrete strategieën aan om je daartegen te verzetten.

Snyder formuleert zijn twintig lessen als een lijst van twintig geboden:

1. Gehoorzaam niet bij voorbaat
2. Verdedig maatschappelijke instellingen
3. Voorkom een eenpartijstaat
4. Neem verantwoordelijkheid voor het aanzien van de wereld
5. Bewaak de beroepsethiek
6. Pas op voor paramilitairen
7. Blijf nadenken als je een wapen moet dragen
8. Wees het eerste schaap over de dam
9. Koester onze taal
10. Geloof in de waarheid
11. Onderzoek alles
12. Maak oogcontact en ga in gesprek
13. Bedrijf politiek fysiek
14. Zorg voor een privéleven
15. Geef aan goede doelen
16. Leer van mensen in andere landen
17. Let op gevaarlijke woorden
18. Blijf kalm als het ondenkbare gebeurt
19. Wees vaderlandslievend
20. Wees zo moedig als je maar zijn kunt

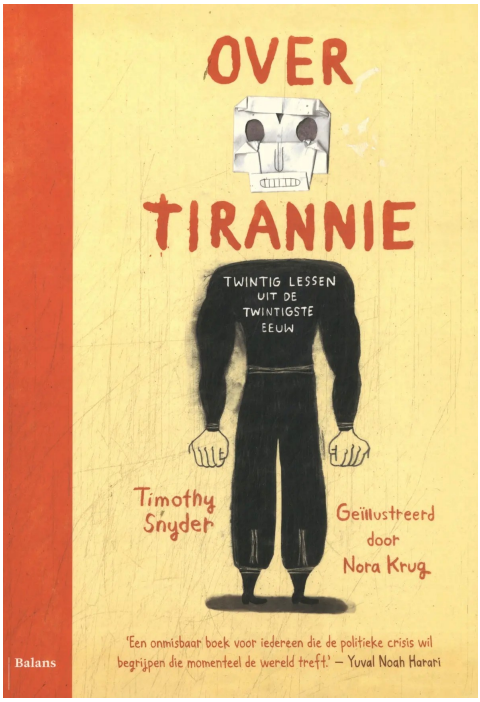

Laten we er samen even door wandelen.

Les 1 – ‘Gehoorzaam niet bij voorbaat’ – vertrekt van de vaststelling dat de macht van een autoritair bewind voor het grootste deel uit vrije wil wordt gegeven. Mensen hebben instinctief het vermogen zich snel aan te passen aan nieuwe omstandigheden. Dat is een evolutionair voordeel voor onze overlevingskans, maar het maakt ook dat mensen schijnbaar zonder nadenken kunnen meegaan in een nieuwe manier van denken, met waarden en principes die ze tot dan verwerpelijk zouden hebben gevonden. Door die toch klakkeloos te volgen geven ze het autoritaire regime de wind in de zeilen. Een nieuwe situatie vraagt vaak om nieuwe regels, maar we moeten beseffen dat we zelf die nieuwe situatie mee vorm geven door onze keuze om al dan niet te gehoorzamen aan die nieuwe regels.

Les 2 is duidelijk: ‘Verdedig maatschappelijke instellingen’, want, benadrukt Snyder, die instellingen “beschermen zichzelf niet. Ze vallen als dominosteentjes om als ze niet van begin af aan worden verdedigd”. Wie denkt dat politieke leiders die aan de macht gekomen zijn via maatschappelijke instellingen, diezelfde instellingen niet kunnen veranderen, ondermijnen of zelfs compleet afbreken, maakt volgens Snyder een grote denkfout. Het is wat de nazi’s in 1933 op één jaar tijd deden.
Daaruit volgt vanzelf **Les 3:** ‘Voorkom een eenpartijstaat’. Elke democratische verkiezing kan de laatste zijn. Snyder vat het treffend: “De held uit een roman van David Lodge zegt dat je niet weet dat je voor het laatst de liefde bedrijft als je voor het laatst de liefde bedrijft. Met stemmen is het net zo.”

In Les 4 – ‘Neem verantwoordelijkheid voor het aanzien van de wereld’ – legt Snyder de focus op de keuzes die we maken in ons dagelijks handelen. Die zijn belangrijker dan we soms denken. We weten allemaal dat het voor de economie een verschil maakt of we onze aankopen online doen op een buitenlandse webshop of bij een lokale handelaar. Maar die kleine keuzes kunnen dus ook een groot verschil maken voor de democratie: (hoe) reageren we als er in de publieke ruimte bijvoorbeeld graffiti opduiken met racistische boodschappen of hakenkruisen?

Die verantwoordelijkheid ligt ook in de manier waarop je je beroep uitoefent. **Les 5** is dan ook: ‘Bewaak de beroepsethiek’. Spontaan denk ik nu bijvoorbeeld aan uitzendkantoren die meegaan in de vragen van klanten om geen allochtonen voor hen te rekruteren. De voorbeelden zijn legio. Snyder wijst erop dat er in het naziregime “buitenproportioneel veel advocaten waren onder de commandanten van de Einsatzgruppen die de massamoord op joden, zigeuners, Poolse elites, communisten, gehandicapten en anderen uitvoerden”. En daarnaast waren er in de concentratiekampen de vele artsen die meewerkten aan gruwelijke experimenten en de zakenmensen die handig gebruik maakten van de gevangenen als goedkope werkkrachten. Het is eigenlijk simpel: ook in uitzonderlijke situaties moet de beroepsethiek het leidende principe blijven. Er is niet zoiets als ‘bevel is bevel’.

Les 6 – ‘Pas op voor paramilitairen’ – roept op om zeer waakzaam te zijn wat het geweldsmonopolie van de staat betreft. Wie mag wanneer welke wapens dragen, en in welke situaties mogen ze die gebruiken? Als het geweldsmonopolie van de staat wordt doorbroken, is het hek van de dam en “is het einde nabij”. Zo simpel is het. Tegelijk moet je altijd blijven nadenken als je (gelegitimeerd door de staat) een wapen moet dragen (= **Les 7**). Het is de vraag waar de National Guards die door Trump naar democratisch bestuurde steden worden gestuurd, nu voor staan. Rechters oordeelden dat Trump met die beslissing de grondwet schendt. Volgen de soldaten dan de grondwet of toch de orders van hun president?

Met **Les 8** – ‘Wees het eerste schaap over de dam’ – herinnert Snyder eraan hoe belangrijk het is om de status quo te doorbreken. En iemand moet dat doen. Waarom jij niet? Het is maar toen Rosa Parks weigerde haar plaats op de bus af te staan, dat anderen haar voorbeeld volgden. Je hoeft geen buitengewoon mens te zijn om anderen te inspireren en zo iets buitengewoons in gang te zetten.

Les 9 – ‘Koester onze taal’ – gaat in op de noodzaak niet zomaar te herhalen wat anderen zeggen: “Doe je best jezelf los te weken van het internet. Lees boeken”. Goede romans helpen om genuanceerd over ingewikkelde situaties na te denken en verhogen het empathisch vermogen. Ter inspiratie somt Snyder

een reeks titels op waar hij zelf uit putte – werk van onder anderen George Orwell, Victor Klemperer, Hannah Arendt, Václav Havel en Tony Judt. Ook adviseert hij de fans van J.K. Rowling om Harry Potter en de relieken van de dood te (her)lezen als een roman over tirannie en verzet en wijst hij erop dat de Bijbel “nog net zo relevant is als altijd”, zoals bijvoorbeeld de uitspraak van Jezus: “U zult de waarheid kennen en de waarheid zal u vrij maken” (Johannes 8, 32).

De **Lessen 10 en 11** – ‘Geloof in de waarheid’ en ‘Onderzoek alles’ – hangen nauw met elkaar samen. “Feiten opgeven is je vrijheid opgeven”, klinkt het. Fake news zorgt dat je op de duur niets nog gelooft of vertrouwt. En dus is het belangrijk om bijvoorbeeld de tijd te nemen voor lectuur van diepgravende onderzoeksjournalistiek. Je kunt niet echt begrijpen wat er op het spel staat en wat de bredere onderlinge verbanden zijn tussen actuele gebeurtenissen als je op het internet blijft hangen en alleen maar fragmenten van de waarheid sprokkelt, daarenboven zonder de garantie dat de informatie die je hebt verkregen correct is. Daarom is het volgens Snyder van het grootste belang feiten en waarheid te blijven vooropstellen en een onderzoekende houding te bewaren. Immers, “post-truth is pre-fascism”, vat hij kernachtig samen, en hij waarschuwt dat “de leider die niet van onderzoekende geesten houdt, een potentiële tiran is”.

Les 12 – ‘Maak oogcontact en ga in gesprek’ – is meer dan een aansporing tot elementaire beleefdheid. Het is werken aan een tegencultuur die een antidotum vormt voor angst en wantrouwen. Dat laatste vormt een goede basis voor een verklikkerscultuur, waar repressie op gedijt.

Les 13 – ‘Bedrijf politiek fysiek’ – houdt in dat je uit je luie zetel komt en “andere mensen ontmoet die eerst geen vrienden waren”. Wat dat kan teweegbrengen, illustreert Snyder met wat er in de jaren 1980 in Polen gebeurde, toen juristen, wetenschappers en anderen mee begonnen te demonstreerden met arbeiders tegen het communistische regime. “Het resultaat was de oprichting van Solidarnosc, een vrije vakbond waar 10 miljoen mensen lid van werden en die uiteindelijk in 1989 in de positie kwam dat ze vrije verkiezingen konden eisen – die ze vervolgens wonnen.

Privacy is vandaag een zeldzaam goed, en vaak gooien we die dan nog eens zonder veel nadenken zelf te grabbel op sociale media. Maar “iemand die onze privésfeer kan binnendringen, kan ons naar eigen goeddunken vernederen en onze relaties met anderen verstoren”, merkt Snyder op. Dat kan ook de staat zijn. **Les 14** – ‘Zorg voor een privéleven’ – wijst er daarom op dat je beter kunt anticiperen op antidemocratische tendensen, want “geen enkel privéleven (behalve dan misschien dat van een tiran) overleeft onthullingen door vijandige autoriteiten met kwade bedoelingen”.

In **Les 15** – ‘Geef aan goede doelen’ – geeft Snyder het advies om donor te worden van één of twee goede doelen, die hij vergelijkt met “lichtpuntjes die net als sterren het best te zien zijn in een verduisterde hemel”. Het hoeven zelfs geen politieke organisaties te zijn, want overal waar mensen zich vrij verenigen om samen aan een goed doel te werken – al is het om lekker bier te brouwen – groeit het vertrouwen tussen mensen, en indirect ook het vertrouwen in een democratisch systeem. Snyder voegt er met een knipoog aan toe dat het, ook los van welke politieke overwegingen dan ook, altijd een goede zaak is om te schenken aan goede doelen, want “wat er ook gebeurt, het geeft voldoening anderen te helpen om goed te doen”. En daarbij hoeft je ene hand niet te weten wat de andere doet, kan een christen daaraan toevoegen.

Les 16 – ‘Leer van mensen in andere landen’ – is een oproep tot openheid van geest om te leren van mensen in andere landen. Vaak zien zij veel beter dan wijzelf wat er politiek gaande is in hun land. Dat laatste bleek volgens Snyder bijvoorbeeld uit de scherpzinnigheid van de Oekraïners omtrent de rol van Rusland in de Amerikaanse presidentscampagne van 2016, waarna de republikein Donald Trump de democratische presidentskandidaat Hillary Clinton versloeg en de opvolger werd van de democraat

Barack Obama. Wat er sindsdien in de VS allemaal is gebeurd, met onder andere de herverkiezing van Trump, doet echter wel de vraag rijzen of het soms niet vooral niet- Amerikanen zijn die een helder beeld hebben van de politieke toestand van het land, maar dat even terzijde.

Les 17 luidt: ‘Let op gevaarlijke woorden’, want taal heeft de kracht om werkelijkheid te scheppen. Dus als er bijvoorbeeld wordt gesproken over ‘extremisten’ en ‘terroristen’, stel je dan altijd de vraag: wie zegt dat over wie, en vanuit welke agenda? Communistische dissidenten werden immers ook ‘extremisten’ genoemd. Of als de ‘noodtoestand’ wordt uitgeroepen en op basis daarvan rechten van burgers minstens tijdelijk worden ingeperkt, is dat dan echt gerechtvaardigd?

‘Blijf kalm als het ondenkbare gebeurt’ geeft Snyder mee in Les 18. Dat principe is trouwens altijd een goede zaak. Het is een feit dat je overlevingskansen sowieso veel groter zijn als je niet begint te panikeren in een bedreigende situatie. Ook in een politieke context geldt die regel, zegt Snyder. Als typevoorbeeld verwijst hij naar de manier waarop politiek gereageerd wordt op een terreuraanslag. Wanneer terreurmanagement inhoudt dat allerhande controlemechanismen worden opgeheven en rechten van mensen worden teruggeschroefd, dan weet je hoe laat het is. Autoritaire leiders zullen zulke gebeurtenissen uitbuiten om hun macht verder te consolideren, en zo nodig zullen ze zelf terreurdaden te plegen, wat ze vervolgens uiteraard ten stelligste zullen ontkennen.

De historische voorbeelden die Snyder in zijn analyse aanhaalt, tonen indringend aan dat de keuzes van individuele mensen er werkelijk toe doen wanneer een niet-democratische politieke orde met nieuwe spelregels komt aanzetten. “Wat gebeurt er als niemand het spelletje meespeelt?”, vraagt hij met Václav Havel.

Les 19 – ‘Wees vaderlandslievend’ – kan als een verrassing komen, na alles wat hiervoor kwam. Maar Snyder legt eerst uitgebreid uit wat patriottisme niet is, en vervolgens wat het wel is. Het komt erop neer dat een patriot zijn land beoordeelt aan de hand van universele normen en waarden, en altijd het beste voorheeft met zijn land, de plek waarvan hij wil dat zijn idealen er worden waargemaakt, en daarvoor moet het beste in jezelf naar boven worden gehaald.

De afsluitende **Les 20** is de logische conclusie van al het voorgaande: ‘Wees zo moedig als je maar zijn kunt’. “Als niemand bereid is voor de vrijheid te sterven, zullen we allemaal sterven in dictaturen”, vat Snyder het samen. Hoe moeilijk dat in de praktijk ligt, bleek nog maar onlangs uit de heftige negatieve reacties die de Franse stafchef Fabien Mandon over zich heen kreeg nadat hij tijdens een driedaags congres van Franse burgemeesters had gezegd: "We hebben alle kennis, alle economische en demografische kracht om het regime in Moskou te ontmoedigen om verder zijn kans te wagen. Waar het ons aan ontbreekt, is de mentale kracht om te aanvaarden onszelf pijn te doen om te beschermen wie we zijn. Als ons land terugdeinst omdat het niet bereid is het verlies van zijn kinderen te aanvaarden – want we moeten de dingen benoemen – en om economisch te lijden, dan lopen we gevaar." Snyder zou hem wellicht gelijk geven…

Alleen al de verontrustende sociopolitieke evoluties in de Verenigde Staten onder Donald Trump en de Russische aanvalsoorlog in Oekraïne maken Snyders lessen helaas akelig actueel en urgent. Elke les voedt het besef dat eeuwige waakzaamheid de prijs is van vrijheid – naar het citaat van de Amerikaanse abolitionist Wendell Phillips. En ook het citaat dat Snyder op de eerste bladzijde meegeeft als thema van zijn boek, heeft de kracht van een profetische oproep. Het is afkomstig van de Poolse filosoof Leszek Kolakowski (1927-2009), die vanuit zijn ervaringen met de nazi’s en het communistische regime in Polen het totalitarisme haarscherp doorzag, en daardoor wist: “In de politiek is misleid zijn geen excuus.” Dat we dus nooit durven te zeggen: “We wisten het niet.”

Frederique Vanneuville

7. Voor een circulaire economie

Paul Schenderling schreef een boeiend boek: "Continent van de kwaliteit. Hoe Europa een eigen economische koers kan varen (Bot Uitgevers, 384 p., € 27,50). Ans Boersma interviewt de auteur in De Morgen (8 november 2025). Bert Altema bespreekt diens boek in 'Volzin Magazine' (novembernummer 2025). Paul Verhaeghe komt erop terug in hetzelfde nummer. Enkele uittreksels:

We kunnen onze welvaartsstaat nieuw leven inblazen zonder de aarde, de democratie of elkaar uit te putten. In plaats van een economie die draait op steeds meer, schetst de Nederlandse econoom een Europa dat sterker wordt door grenzen te stellen. Ecologische, maar ook morele. Eerlijke handel, betere producten, fatsoenlijke banen: een economie die inzet op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Als Europa kiest voor genoeg in plaats van altijd meer, zal dat, over de hele 21ste eeuw gemeten, juist de grootste welvaart opleveren.

Hij stelt een milieutaks voor op de producten die je koopt, een soort belasting in functie van je inkomen. Als een product slecht is voor het milieu, moet je daar een flink stuk meer op betalen, en producten die beter zijn voor het milieu, worden goedkoper. Dit zorgt onmiddellijk voor een verschuiving van het consumptiegedrag, met als direct gevolg een aanpassing van de productie. Nu worden er doelbewust producten gemaakt die zeer snel verslijten of kapotgaan, maar dan zou het herstelmodel weer ingang vinden, met producten die vier keer zolang meegaan als momenteel het geval is. Dat sluit trouwens aan bij een tendens die al bezig is onder jongeren, die in groten getale het verhaal van tweedehands omarmen.

Dat model zou op korte termijn kunnen werken en het zou tien keer beter zijn voor de industrie, de burger en de natuur. Maar het vraagt wijsheid om die switch te maken. En dat moet ook gebeuren op andere terreinen, die allemaal deel uitmaken van de ruimere kwestie die intussen heel helder is: ofwel hebben we de wijsheid om ons leven zo te organiseren dat samenleven met het huidige grotere geheel mogelijk is, ofwel doen we verder zoals we bezig zijn en helpen we onszelf samen met tal van andere levensvormen om zeep.

(Rob)

8. Interview met Daniël Alliët

Zijn studies theologie vond hij saai, hij durft al eens luidop te vloeken in de kerk en laat sans-papiers zijn kerk bezetten. De Begijnhofkerk is al veertig jaar de uitvalsbasis voor het onuitputtelijke engagement van priester Daniël Alliët. "Ik probeer geen zieltjes te winnen, maar mensen te helpen."

- Geboren in Wijtschate in 1944
- Studeerde filosofie en theologie aan de KU Leuven
- Sinds 1985 priester in de Begijnhofkerk in Brussel

In het schip van de Begijnhofkerk staan geen kerkstoelen, wel een meterslange tafel waar priester Daniël met een Afghaans gezin zit te praten. Ze zijn net aangekomen en vervoegen een andere familie die de nacht voordien al in de tenten naast het altaar sliep. Door zijn kerk open te stellen, wil Alliët aan het beleid signaleren dat kinderen niet op straat horen te slapen.

Voor het interview is het nog even wachten tot hij het gezin via de tolk aan de telefoon heeft duidelijk gemaakt dat de mobiele douchewagen eraan komt. En dat niemand foto's van hen zal nemen. "Als ze in Afghanistan zien dat ze in een christelijke kerk zitten, is 't misschien van kopke af," legt hij later uit. Dat de tachtiger het hart op de juiste plek heeft, is zeker. Dat hij het op de tong draagt, is nog zekerder.
In 1985 kwam Alliët uit West-Vlaanderen aanwaaien in de hoofdstad. Hij was jarenlang professor theologie geweest op het Grootseminarie in Brugge en daarna werd hij directeur van Caritas West-Vlaanderen. "Ik had dat directeurschap eerst geweigerd, omdat ik dichter bij de mensen wou staan. Ik sloot dan een akkoord met de bisschop: tot mijn veertigste doe ik wat u vraagt, daarna doe ik mijn goesting. Brussel was de perfecte plek om actie te ondernemen: het armoedecijfer ligt een pak hoger dan in Vlaanderen."

Bulldozer

Als pastoor van de Begijnhofkerk stampte Alliët tientallen projecten uit de grond, waaronder sociale werkplekken, ontmoetingscentra voor bejaarden en jeugdhuis Chicago voor kwetsbare jongeren. Maar het is zijn activisme voor vluchtelingen waar Alliët het meest voor bekend staat. Tot vijf keer toe werd zijn kerk bezet door mensen die verblijfspapieren eisten, soms jaren aan een stuk. "Dat was helemaal het plan niet toen ik naar Brussel kwam. Ik wilde me inzetten voor de 'vierde wereld', de armen in eigen land. Maar in de jaren 1980 werd migratie plots een punt op de politieke agenda. Door de komst van het Klein Kasteeltje aan het kanaal begon ik mij bezig te houden met sans-papiers. De armen in eigen land, dat zijn ook die mensen."

De eerste grote bezetting van de Begijnhofkerk was in 1998, na de dood van Semira Adamu. Tijdens haar gedwongen uitzetting hadden rijkswachters haar verstikt met een kussen. Als protestreactie bezetten sans-papiers kerken in Luik, Antwerpen en dus ook Brussel. "De bezetting heeft twee jaar geduurd, tot een kortsluiting een brand uitlokte," aldus Alliët. "Toen ik in allerijl aankwam, stonden de buurtbewoners naar de kerk te kijken. 'Daar is de schuldige,' riep iemand naar mij. Het hele dak moest opnieuw gelegd worden. De burgemeester was razend, en stapte naar kardinaal Danneels. Die zei dat ik nooit toestemming had gevraagd voor de bezetting, wat ook zo was. Wij hadden een goede regeling: ik deed mijn zin, en hij kon zich verstoppen achter het feit dat hij van niets wist."
Met zijn opvallende aanpak schopte Alliët hier en daar tegen de schenen van politici en geestelijken, maar het kerkelijke gezag liet hem al die jaren zijn gang gaan. In 2014 wilde aartsbisschop Léonard hem verhuizen naar de Sint-Jan-de-Doperkerk in Molenbeek, om plaats te maken voor enkele populaire priesters uit Marseille die meer kerkgangers moesten trekken. Alliët weigerde te vertrekken, zijn armenwerking was nu eenmaal verankerd met de Begijnhofkerk.

Ook nu, zes jaar nadat hij volgens het kerkrecht op pensioen had moeten gaan, valt Alliët niet weg te slaan uit zijn kerk. "Na je 75e kan je alleen nog paus worden, maar dat is net niet gelukt," grapt hij. Een echte opvolger is er niet, maar sinds 2019 is priester Johnny De Mot verantwoordelijk voor de Begijnhofkerk. Op papier, welteverstaan. "Een bulldozer hou je niet tegen met een wagentje," aldus De Mot, die ook aan tafel zit wanneer Alliët de Afghaanse vluchtelingen verwelkomt.

Boerderijtje in de Westhoek

Als jongere was Alliët allesbehalve een bulldozer. "Ik wilde wel geëngageerd zijn, maar ik was schuchter.

Ik was een gekwetst kind," vertelt hij. "Mijn vader stierf toen ik acht maanden was en mijn moeder zwanger was van de volgende. Ze was 33 en stond er alleen voor met een boerderijtje in de Westhoek en negen kinderen. Het was niet makkelijk om met een alleenstaande moeder op te groeien, maar ze heeft me wel de weg getoond. Ze leerde me om niets voor de schijn te doen, en vooral om niet op te geven."
Alliët was een goede student en werd naar het Grootseminarie in Brugge gestuurd. Daarna zat hij zeven jaar in Leuven voor zijn studies filosofie en theologie. "Ik had het ingangsexamen burgerlijk ingenieur gedaan, ik wou nog iets achter de hand hebben als theologie me toch niet zou liggen. Ik had mijn twijfels over het evangelie, maar voelde dat er misschien wel iets in zat voor mij."
"Ik vond die studies theologie eerlijk gezegd maar een saaie boel. Ik begon vaak pas om negen uur 's avonds te studeren voor het examen de volgende dag, de refreintjes van de klassieke theorieën kende ik al lang. En toen kwam Levinas (Franse filosoof, red.) daar. Hij gooide al die morele theorietjes overboord door het over de waardigheid van de mens te hebben. Volgens hem is een godsdienst die niet politiek is, slechts een vlucht. Zij die geleden hebben, hebben recht van spreken. En godverdikke niet die gasten op de troon. Na het examen heb ik hem nog tien keer meer gelezen dan ervoor."

Wanneer priester Daniël over zijn filosofische invloeden spreekt, weergalmt zijn stem extra luid. Gelukkig is de Begijnhofkerk geen oord van stilte. Tijdens het interview knalt een van de Afghaanse kinderen met een stepje tegen een manshoog paneel met krantenknipsels. "Dat geeft niet, 't is het teken dat hij zich al thuis voelt," aldus Alliët, voor hij verdergaat over de Zuid-Amerikaanse bevrijdingstheologie.
Alliëts broer was 51 jaar missionaris in El Salvador, waar Daniël hem ook af en toe bezocht. "Veel van die guerrillaleiders zijn nog student geweest van mijn broer. In Zuid-¬Amerika stonden de bevrijdingspriesters aan de kant van het volk, ze gaven hun leven in de strijd tegen de dictators. Dat heeft mijn ogen geopend. De paus heeft Leonardo Boff (Braziliaanse bevrijdingstheoloog, red.) nog veroordeeld omdat hij zogezegd een communist was. Maar die communist was gewoon een christen die het zuiverste evangelie naleefde. Samen met Levinas heeft de bevrijdingstheologie mij verzoend met het evangelie."

Ongelukkige jongeren
Hoewel Alliët soms sneller praat dan zijn mond kan bijhouden, is zijn missie glashelder: de stem laten klinken van wie er geen heeft. In The House of Compassion, zoals de Begijnhofkerk sinds 2020 heet, installeren de Afghaanse asielzoekers zich onder het goedkeurende oog van de metershoge reuzin Sabine. Zij werd naar de beeltenis van Sabine Amiyeme gemaakt, een Kameroense kapster die na meer dan vijftien jaar in ons land dreigde te worden uitgezet. Als reuzin van de waardigheid moet ze de rechten van sans-papiers in de verf zetten. Ook de rest van de kerk staat vol protestkunst en politieke slogans, die Alliët maar al te graag laat zien. "Kijk hier, De onzichtbare hand, een beeldhouwwerk van een Koerdische moslimman. Christelijk-¬religieuze kunst moet ik niet gaan zoeken, die wordt de laatste honderd jaar niet meer gemaakt. Nog een bewijs dat de kerk slaapt."

"Er is veel corruptie en machtsmisbruik geweest in de kerk, ja. Maar als je alle fikfak eraf haalt, alle crème fraiche die de boel onsmakelijk maakt, zitten er goede waarden in. Ik kan net hetzelfde zeggen over het boeddhisme of het jodendom, of zelfs het humanisme. Het baart mij geen zorgen dat minder mensen katholiek zijn, degene die nu geloven doen het met oprechte overtuiging. Ik vind het wel jammer dat mensen zich verliezen in het materialisme en geen houvast meer lijken te hebben. Je moet meelopen met de mode, je moet slank zijn, assertief zijn, likes krijgen. Geen wonder dat jongeren ongelukkig zijn."

Korting bij de kapper

In een zijkapel van de Begijnhofkerk staat de gulden regel – “Behandel de ander zoals je zelf behandeld wil worden” – geschilderd. Niet alleen in de christelijke versie, maar ook in spreuken uit het jodendom, de islam, en nog een rist andere religies. “Dat interreligieuze, ik méén dat godverdikke. Ik zet mijn projecten niet op om zieltjes te winnen, maar om mensen te helpen. Bij hongerstakingen in de kerk was twee derde van de actievoerders moslim, zij zouden bij wijze van spreken voor mij vechten. In Molenbeek krijg ik soms korting bij de slager of de kapper omdat ik de eigenaar heb geholpen papieren te krijgen.”

Sociale actie stopt voor Alliët niet aan de rode kerkpoort van The House of Compassion. Dertig jaar lang zette hij zijn eigen woonst in Molenbeek open voor daklozen, sans-papiers en mensen in armoede. “Ik zat daar goed, op tweehonderd meter van het huis van Salah Abdeslam,” zegt hij lachend. “Toen het huis verkocht werd, ben ik iets verderop gaan wonen, opnieuw in een gebouw met mensen die anders op straat zouden slapen. Eerst dacht ik dat ik te schuchter was voor het gemeenschapsleven. Maar het is pas zo dat je mensen echt leert kennen en tot serieuze gesprekken komt. Ik heb geen vrouw, wat moet ik anders doen? Als het aan mij ligt, blijf ik daar voor de rest van mijn leven wonen. Of toch tot ik de trap niet meer kan nemen, want er is geen lift.”

Voorlopig doet hij nog met gemak de trappen, net als zijn dagelijkse fietstochten door Brussel. Zonder helm, want hij heeft “geen vrouw die reclameert”. Is Daniël Alliët, die binnenkort 82 jaar wordt, dan echt onvermoeibaar? Zijn activisme leidt vaker niet dan wel tot structurele veranderingen in het beleid. “Het politieke klimaat wordt er inderdaad niet beter op. Als ik ’s avonds naar het journaal van BRUZZ en VRT kijk – dat is mijn avondgebed – kan ik mij serieus opwinden over uitspraken van sommige politici. Maar tijd om ontmoedigd te zijn, heb ik niet. Net als bij de dynamo op mijn fiets krijg ik meer energie door harder te trappen. Mensen krijgen een burn-out als ze geen zingeving vinden in hun werk. Daar heb ik geen last van. Ik weet waarom ik dit doe: dat mensen menswaardig mogen leven. Mijn motto is: als het goed gaat, moet je voortdoen. Als het niet goed gaat, moet je zeker voortdoen.”

“Ik ben geen naïeve optimist, maar voor de mensheid kan ik niet onverschillig worden. Een kathedraal bouwen duurt honderd jaar, in Brussel misschien nog wat meer door taalkwesties en financiële problemen. Zij die beginnen met bouwen, zullen nooit het resultaat van hun werk zien, maar ze doen het voor de volgende generatie.”

Over de voortzetting van zijn engagement maakt Alliët zich alvast geen zorgen. Hij zette meer dan honderd mensen aan het werk door de projecten die hij door de jaren heen uit de grond stampte. De leiding ervan geeft hij stilaan uit handen. Zo ook The House of Compassion, waar hij al een paar jaar op Geneviève Frère kan rekenen als coördinator en rechterhand. Zij is ervan overtuigd dat Alliëts erfenis zal voortleven in alle mensen die hij met zijn activisme rond zich verzamelde. “We bereiden een tentoonstelling voor ter ere van de 90ste verjaardag van de dalai lama. Als Daniël 90 jaar wordt, doen we hetzelfde voor hem,” aldus Frère.

9. Klein verhaal

Vroeger deed ik het wel eens graag… Na het wekelijks bezoek aan de markt, nog eens door de winkelstraat lopen en hier en daar eens binnengaan en heel soms... iets kopen.
Komt het door de leeftijd, het lege nest, de verhuis naar een andere stad…?
Ik heb er geen zin meer in en wat kleren betreft ook geen behoefte: mijn maten blijven constant en dat is in mijn vroegere jaren van jonge moeder ooit anders geweest…
Mijn kleerkast is gevuld met klassieke stukken die jaren in de mode blijven en alles past zowat bij alles… vind ik toch…
Als ik modefolders zie vind ik de kleren meestal niet mooi van print en kleur en in het pashokje stel ik vast dat de paspop er veel beter mee staat dan ik…
Voor de dagelijkse aankopen hebben we hier een supermarkt vlakbij, waar ik al jaren vind wat ik nodig heb. Beperkt aanbod, overzichtelijk en ruime keuze in vers…
Hoewel: beperkt? Bij de kassa zie ik in karren van andere klanten producten liggen die ik niet ken, niet weet waar in de winkel ze te vinden zijn. Ik koop blijkbaar nogal gericht, met een boodschappenlijstje.
Nog dichterbij is een andere supermarkt. Het rode wilde beest brult je toe dat ze 7 op 7 open zijn… Ik haat het er binnen te gaan, de overvloed aan producten en specialiteiten maakt me onrustig, ik ken er mijn weg niet… Voor mij hoeft het niet…
En toen ging onze gewone winkel dicht voor verbouwingen en moesten we een maand elders kopen… Ik vond het niet leuk en tijdrovend.
Nieuwe winkels, andere producten, onbekende verpakkingen…
En een enkele keer moet je dan toch naar die duurdere supermarkt waar je verloren loopt en het overaanbod decadent vindt. Nu kan je er ook zelf scannend shoppen, niet meer aanschuiven aan de kassa en geen woord meer uitwisselen dus…
We haalden opgelucht adem toen de vertrouwde winkel weer de deuren opende.
Hadden ze de hele boel nu niet herschikt!? Dus hier ook zoekend door de gangen rollen maar, het went…
En toen raakte ik in de medische mallemolen: klachten, consultatie, doorverwijzing, onderzoeken, nieuwe doorverwijzing en nog meer onderzoeken, diagnose en blijvend dieet….
Op zoek naar dieetproducten dus… Het aanbod in onze gewone supermarkt is zeer beperkt en ik moet dus weer in de overvloed duiken van het rode beest waar ze wel meer specialiteiten aanbieden…
Ik vind enkele geschikte producten op het hoogste rek.
Maar ook hier volstaat het beperkt aanbod niet om de mij verboden producten te vervangen, dus op zoek in nieuwe supermarkten en speciaalzaken…
Ik vind overal wel iets, altijd peperduur. Ik maak een rek vrij in de berging om mijn nieuwe verzameling uit te stallen.
Ondertussen zoek ik passende recepten en probeer die uit. Dikwijls vind ik het niet echt lekker. Ik ga te rade bij mensen met dezelfde problematiek, krijg van alle kanten recepten en tips.. Ik experimenteer verder.
Ik probeer deze zoektocht te zien als een nieuwe hobby: ronddolen in winkels, de kleine lettertjes op de verpakking controleren, onbekende producten in huis halen, nieuwe recepten uitproberen en evalueren…
Bijhouden wat ik waar kocht en tegen welke prijs, prijzen berekenen per kilogram en prijs kwaliteit vergelijken … Een hobby waar ik momenteel veel tijd aan spendeer, maar ik leer bij en elimineer. Mijn weekmenu is vereenvoudigd….
In deze periode besef ik dankbaar dat we qua gezondheidszorg in een goed land leven…Op veel plekken in de wereld moet men zich de vraag ‘wat zullen we vandaag eens lekker koken of bakken’ niet stellen. Maar is de vraag eerder : hoe overleven we deze dag…

Greta.

10. Kerk en geloof in postmoderne context

Cultuur in de brede zin van het woord is alles wat mensen doen om het persoonlijk leven en het samenleven vorm en zin te geven. Meer in het bijzonder willen we hierbij onze aandacht richten op de verhouding tussen het christelijk geloof en de hedendaagse westerse cultuur van de zogenaamde “moderniteit”. Het Franse begrip “Modernité” werd voor het eerst omstreeks 1850 gebruikt en had betrekking op de westerse cultuur van de periode na de Middeleeuwen. Het woord “modern” zelf heeft voor ons de bijklank van eigentijds, hedendaags en staat in tegenstelling tot ouderwets, traditioneel, conservatief of klassiek. Die tegenstelling wijst in elk geval op een factor van dynamiek, verandering, evolutie en vooruitgang. Eén van de hoofdkenmerken van onze moderne westerse cultuur is inderdaad de sterke dynamiek van snelle en permanente verandering. Deze verandering wordt ervaren als vooruitgang en vooruitgang wordt beleefd als verbetering omdat we geloven dat vooruitgang de mensen dichter bij het ware geluk brengt.

Die dynamiek van snelle verandering herkennen we maar al te goed als we even terugblikken op ons eigen leven. In een tijdspanne van één generatie is onze leefwereld grondiger veranderd dan voordien in vele eeuwen. We kunnen drie soorten veranderingen onderscheiden. Ten eerste: de verandering van de wereld (de materiële en visuele omgeving). Ten tweede: de verandering van de mensen voor wat hun levenswijze betreft (het huishouden, de arbeidswereld, de vrije tijd). Ten derde (en voor ons onderwerp misschien wel het belangrijkste): de verandering van mentaliteit of het ontstaan van een nieuw geestelijk klimaat.

Vanwaar komt die dynamiek? Volgens kardinaal Danneels zijn er in onze westerse cultuur twee krachtbronnen: het christendom en het humanisme. Meer in het bijzonder is het de Verlichting geweest die op onze tijd een bijzonder sterke invloed heeft uitgeoefend. We kennen de verschillende benamingen van dit fenomeen uit de achttiende eeuw: Verlichting, Aufklärung, Enlightenment, Siècle des Lumières, enz. waarbij het element “licht” niet alleen symbool staat voor een nieuwe vorm van wetenschapsbeoefening maar ook voor het geloof in een nieuwe samenleving, die men op het einde van die eeuw in de Franse Revolutie heeft proberen te realiseren onder de leuze van “vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid”. De grondslag van de Verlichting was het rationele denken en zijn toepasbaarheid in technologie, industrialisering en materiële welvaart. De achtergrond was de universele idee van meetbaarheid en maakbaarheid. Men geloofde sterk dat de werkelijkheid stuurbaar, beheersbaar en controleerbaar was in functie van menselijke doelstellingen. Vandaag de dag zouden wij dat ironiserend de filosofie van “Bob de Bouwer” kunnen noemen, de filosofie van de mens voor wie niets meer onmogelijk is.

Eén van de sleutelbegrippen van de Moderniteit is “autonomie” (andere sleutelbegrippen zijn “emancipatie” en “vooruitgang”). Etymologisch betekent het woord “autonomie”: zichzelf de wet stellen. Autonomie behelst twee dingen: geloof in eigen kunnen en handelen zonder verantwoording tegenover een hogere morele instantie. We kennen het begrip “autonomie” in de betekenis van zelfstandigheid en onafhankelijkheid (meestal in politieke zin), de laatste jaren heeft het woord ook de morele betekenis

van “zelfbeschikking” gekregen (vooral in verband met de ethische kwesties van leven en dood) maar hier gebruiken we de term in zijn algemene culturele betekenis van “zelfbepaling” in de zin van vrije keuze van doelstellingen en middelen voor zelfontplooiing. In die lijn is de filosofie van de Verlichting uitgegroeid tot een totaalconcept dat zich uitspreidt over alle domeinen van de cultuur: de wetenschap, de politiek, de economie, het onderwijs, de opvoeding, de sociale verhoudingen en natuurlijk ook de godsdienst.
De Verlichting heeft de godsdienst ten gronde bevraagd. Het ging daarbij niet meer over de vraag “welke is de ware godsdienst?” maar over de radicale vragen “heeft godsdienst als zodanig nog wel zin?” en “bestaat er wel een God?”. De radicale variant van de Verlichting heeft een poging ondernomen tot definitieve afrekening met god en godsdienst, wat geleid heeft tot de excessen van de Franse Revolutie. In elk geval moeten we voor ogen houden dat de Verlichting in West-Europa het christelijk geloof in een nieuwe context geplaatst heeft, namelijk de context van atheïsme en agnosticisme. De botsing tussen christendom en moderniteit is zeer heftig geweest in de negentiende eeuw en dit laat diepe sporen na tot in onze dagen. Op één of andere manier zijn we allemaal beïnvloed door het ideeëngoed van de Verlichting en leven wij mentaal in twee werelden die niet compatibel zijn.

Ook christenen zijn kinderen van hun tijd: ze staan met één been in de christelijke geloofstraditie en met het andere been in de traditie van het positivistische Verlichtingsdenken. Het is die context waarmee ook wij vandaag de dag geconfronteerd worden en die kerk, godsdienst en geloof in een complex spanningsveld plaatst. Ik citeer hierbij Antoon Vergote: “Het is mijn overtuiging dat de huidige crisis in de westerse kerken, vooral in Europa, het gevolg is van het geleidelijk doordringen van de moderniteit in alle geledingen van de samenleving”. Voor de kerken vormt deze nieuwe context van secularisatie natuurlijk een enorme uitdaging. Vaticanum II wilde het geloof “bij de tijd brengen” maar dat is een vernieuwingsproces van lange duur en intussen is het crisisgevoel alleen maar versterkt.

De tijd staat nooit stil: ook de moderniteit is intussen geëvolueerd en heeft in de vorige eeuw de fase van de “postmoderniteit” bereikt. Voor sommigen is dit een nieuw tijdperk, voor anderen is het slechts een verschuiving binnen de moderniteit. Het prefix “post” laat in elk geval aanvoelen dat iets over zijn hoogtepunt is en dat een wending aanwijsbaar is.

De postmoderniteit heeft een paar grote en verrassende vaststellingen opgeleverd. Eerste vaststelling: het ongebreidelde optimisme van de Verlichting is op zijn grenzen gestoten. De droom is niet uitgekomen, het nieuwe aards paradijs is niet gerealiseerd. Samen met de vooruitgang zijn er allerhande nieuwe problemen ontstaan (bijv. problemen van ecologie) maar er zijn ook onoplosbare problemen gebleven zoals de “eeuwige” menselijke problemen van het lijden, het kwaad en de dood. Samen met de vooruitgang is dus ook de horizon mee opgeschoven, waardoor het beloofde land onbereikbaar is gebleven. Het optimisme van de lineaire vooruitgang heeft deuken gekregen en dat heeft een sterke weerslag gehad op het geestelijk klimaat van onze samenleving: de ontnuchtering heeft de postmoderne mens in verwarring gebracht. Het geestelijk klimaat van onze tijd is sterk getekend door onbehagen en onrust. Deze kunnen zich op vele manieren uiten: zowel in verzuring, verbijstering en cynisme als in angst en wanhoop. Vooral het gebrek aan perspectief heeft het moderne vooruitgangsgeloof ondermijnd.

Daarnaast is er nog een tweede verrassende vaststelling: God is niet dood. De godsdienst is niet uitgestorven en men is er in totalitaire regimes ook niet in geslaagd de godsdienst uit te roeien. De mens is een “animal religiosum” gebleven en vandaag de dag ziet men weer ten allen kante een heropleving van religie en spiritualiteit maar dan toch meestal buiten de institutionele kerken. Men zegt dat het in onze wereld vandaag de dag weer “knispert en zindert van religiositeit” maar daar kunnen we toch ook wel kritische bedenkingen bij maken.

Daarmee zijn we in een volgende fase van de moderniteit gekomen: de ultra-moderniteit (zie artikel van Johan Van der Vloet in Tertio nr. 241). Onder “ultramoderniteit” verstaat men de fase van de moderniteit waarin het individu centraal staat in de zoektocht naar spiritualiteit. Van der Vloet : “De ultramo-derniteit is een radicalisering van de kritische geest en het individualisme van de Moderniteit”. Dat betekent dat de godsdienst geprivatiseerd wordt en dat omzeggens iedereen zijn persoonlijke godsdienst “à la carte” bricoleert vanuit een wereldwijd amalgaam van religie, filosofie, psychologie, esoterie en allerhande meditatietechnieken, trainingen en therapieën, al dan niet vermengd met christelijke elementen. Uiteraard past dit fenomeen van “eclectisch syncretisme” perfect in de filosofie van de vrije zelfontplooiing maar anderzijds is dit opnieuw een enorme uitdaging voor de kerkelijke catechese, verkondiging, pastoraal en theologie.

Tegen deze achtergrond willen we twee stellingen formuleren. De eerste stelling is afgeleid uit wat de westerse geschiedenis van de voorbije eeuwen ons geleerd heeft: “Religie is een basisdimensie van een volwaardige en gezonde cultuur”. Daarmee bedoelen we dat godsdienst in een cultuur tenminste op gelijke voet komt te staan met politiek, economie, wetenschap, kunst, enz. Omgekeerd kan de stelling ook als volgt luiden: “Een cultuur die de godsdienst miskent, is niet volwaardig en niet gezond”, waarbij de term “cultuur” kan vervangen worden door beschaving, samenleving of politiek regime en het werkwoord “miskennen” varianten kan hebben zoals verwerpen, verdringen, bestrijden, negeren,… De geschiedenis leert ons dat religie in tijd en ruimte een universeel menselijk cultuurgegeven is.
De tweede stelling is minder algemeen: ze heeft betrekking op de toekomstige kansen van het christendom in de beschreven context van de moderniteit. De positie van het christendom is in de westerse wereld vrij problematisch geworden. We kunnen ons daarbij enkele vragen stellen. Waarin bestaat de specificiteit en de uniciteit van het christendom in deze context van hybride veelheid? Is het nog mogelijk in een context van veelheid en verscheidenheid de eigenheid van het christendom herkenbaar te maken? Hoe kan de kracht en de uitstraling van het christelijk geloof zowel naar binnen als naar buiten versterkt worden? Hoe geraken westerse katholieken voorbij de sfeer van onbehagen en ressentiment? Wat kan of moet de kerkelijke hiërarchie doen om haar gezag te herstellen? Welke uitdagingen stelt de huidige context aan de methodieken van catechese, verkondiging en pastoraal? Hoe kunnen katholieken in Vlaanderen tot het besef komen dat er méér is dat hen bindt dan hen verdeelt? Vandaar een tweede stelling: “Het christendom kan zijn geloofwaardigheid en zijn wervingskracht terugvinden naarmate het erin slaagt zijn specificiteit en zijn uniciteit herkenbaar te maken voor mensen van deze tijd”. De grote uitdaging is erin gelegen in al die hedendaagse contexten de eigenheid van het christendom te laten oplichten. Dat het christendom een eigenheid heeft, is een uitgemaakte zaak. We verwijzen hierbij graag naar een artikel van Stijn Van den Bossche met als titel “Geen wijn in water veranderen. De onherleidbare particulariteit van het christelijk geloof”.

Daniël Vanhoutte

11. Cultuurchristendom of ...?

De Franse ex-president Nicolas Sarkosy klaagt in zijn gevangenisdagboek dat de Fransen hun ‘identitaire rijkdom’ niet meer verdedigen. Hij zingt de lof van het cultuurchristendom. “Ik denk dat kerken belangrijker zijn voor mensen die niet naar de mis gaan dan voor hen die dat wel doen.” Uitgever en schrijver Harold Polis noemt deze cultuuroorlog een vorm van theater, misschien zelfs een ritueel: je moet iets geloofwaardig uitbeelden, maar je hoeft er niet in te geloven.

In mijn middelbare school leerde ik al het verschil tussen christenheid en christendom. In de middeleeuwen heerste in onze contreien de christenheid. Dit was niet de godsdienst dan wel de cultuur en samenleving waar het christendom een centrale rol speelde, de ‘christelijke wereld’. Het waren alle christelijke volkeren of landen, zoals in de tijd van de kruistochten, waarbij de hele ‘christenheid’ ten strijde trok tegen 'heidenen' of moslims.

Dat het er hierbij niet altijd even ‘christelijk’ aan toe ging, hoeft geen betoog. Nu zijn er in onze dagen heel wat politici en anderen die, zoals Sarkozy, betreuren dat onze samenleving niet langer ‘christelijk’ is. Waarmee ze niet het christendom van de Bergrede bedoelen, dat waarin barmhartigheid en mededogen de boventoon voeren. Maar wel het cultuurchristendom als dominante factor van onze Westerse beschaving.

Dat zogenaamd christelijke achten ze superieur aan de andere beschavingen. En dus ijveren ze voor het behoud of de wederinvoering van christelijke symbolen, zoals kerststal en kruis. Dat kruis mag dan gerust een kostelijk sieraad zijn. Het verwijst liefst niet naar het marteltuig dat het oorspronkelijk was. Dat had immers iets subversiefs. Jezus’ kruisdood was een gevolg van zijn opkomen voor de gerechtigheid, tegen de belangen van de joodse priesterkaste en van de Romeinse machthebbers in.

We stellen hetzelfde vast bij de huidige promotoren van het cultuurchristendom. Niet de inhoud maar de vorm is voor hen van belang. Een hart voor de zwaksten? Neen toch. Karel Verhoeven noteert: *“’Zwakte’ is een van de eerste woorden die Donald Trump neerschrijft in zijn inleiding van de Nationale Veiligheidsstrategie. Het is wat hij verafschuwt. Dat deelt hij met Vladimir Poetin. En met Benjamin Netanyahu. Niet toevallig verwees Netanyahu naar Sparta als het model voor Israël: militaristisch, autarkisch en genadeloos voor zijn vijanden. Natiestaten die niet de sterkste willen zijn en iedereen rondom willen onderwerpen, gaan ‘naar de verdoemenis’”*

Deze drie noemen zichzelf toch geen christen? Netanyahu is een jood. Hij huldigt ons Oud Testament. Maar dat interpreteert hij streng nationalistisch. Trump zwaait wel met de Bijbel, maar zou hij er al in gelezen hebben? Zijn mogelijke opvolger J.D.Vance daarentegen noemt zich wel een overtuigd christen, maar ook hij interpreteert hem fundamentalistisch. Robert Prevost, wees, net voor hij paus Leo XIV werd, Vance terecht. Die had de morele onderbouw van het America First-populisme uit de doeken gedaan. De toekomstige paus noemde hem fout, omdat de theologie universele basisliefde promoot. En ten slotte Poetin, die laat zich graag flankeren door zijn goede maat patriarch Kyrill van Moskou.

Voor ons betekent dit dat we, persoonlijk en als gemeenschap, luider en zichtbaarder een levensnabije en bevrijdende Bijbellezing moeten verkondigen. Dit ten aanzien van hen die ijveren voor de heropflakkering van een cultuurchristendom.

(Rob)

12. Psychiater Dirk De Wachter pleit voor meer verbinding tussen mensen

Zo'n vier jaar geleden werd bij Dirk De Wachter (65) kanker vastgesteld en bijna dagelijks wordt hij geconfronteerd met het lijden en het verdriet van anderen. "Zwaar", zou je bijna ogenblikkelijk denken, maar toch omschrijft de gekende psychiater zijn job liever als een genade. "Ik ervaar mijn beroep als zeer zinvol en dat geeft een grote kracht."

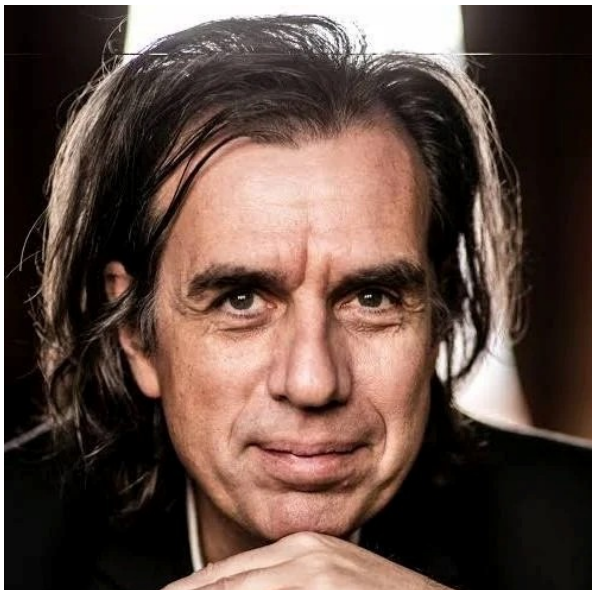
Uit het interview van Tim Bex met Dirk De Wachter, ingekort in Adem-tocht, jg 45, nr. 2, 2025-26, blz. 22-26:

Filosoof Levinas is voor mij een belangrijke inspiratiebron: 'Goddelijkheid verschijnt in de blik van de zorgvragende ander' en 'Eerst is er de ander voordat ge zelf zijt.'

Levinas verlegt de blik van het ego naar de ander. In onze westerse maatschappij zijn wij heel erg gericht op de ikkigheid: egocentrisme, het overtrokken zelf. We verwaarlozen te vaak de ander: het zorgzame en het verbondene. Autonomie wordt er bijna als een gouden kalf aanbeden: "Ik heb niemand nodig en ik kan de ander zelfs Trumpiaans vertrappelen om zelf te triomferen." Dat is een mensbeeld dat ik niet deel. De mens is een sociaal dier.
Nu kunnen mensen zich daarin wel vinden, maar vooralsnog is er nog niet zoveel kanteling in de maatschappij. Men vindt dat interessant, maar als we kijken naar bijvoorbeeld de politieke evolutie, dan lijk die nogal ikkig te zijn.

Zal dat nog keren?
Ik ben absoluut geen cultuurpessimist. Ik ben wel kritisch over de cultuur, maar juist om ze te bewaken. Veel jonge mensen denken na en proberen op allerlei manieren iets te doen. Ik zie veel mensen zich engageren. Een voorbeeld: ecologisch bewustzijn. Dat is iets dat in mijn jonge jaren amper bestond, toch zeker niet zo maatschappelijk. Ik ben een vooruitgangsdenker. Dat wil niet zeggen dat we achterover moeten leunen. We moeten ons blijven inzetten. Engagez-vous. Dat is mijn wapenspreuk.

Je vertelde in een eerder interview dat psychiater zijn jouw roeping is. Wat bedoel je daarmee?
Dat klopt. Natuurlijk is het woord roeping historisch goddelijk beladen en dat is bij mij niet zo. De twee broers van mijn moeder waren priester. Ik groeide echter op in een andere tijd, een tijd waarin dat soort roeping – wat mij betreft in elk geval – niet meer aan de orde was. Ik denk en hoop dat ik met mijn werk op een seculiere en moderne manier kan doen wat mijn ooms een generatie eerder deden.

Mijn moeder was zeer gelovig, maar vond het anderzijds zonde dat die begaafde broers van haar in het priesterschap waren gestapt, geen carrière hadden gemaakt en geen gezin hadden. Ze heeft mijn broer en mij daar een stukje van behoed. We gingen naar de mis en werden christelijk opgevoed, maar ik ben bijvoorbeeld nooit misdienaar geweest of naar Scherpenheuvel gewandeld. Maar ik zoek hoe we de tradities, die in onze maatschappij toch christelijk gedragen zijn – barmhartigheid, medemenselijkheid, zorgzaamheid – kunnen meedragen in een seculiere wereld. In een wereld die niet meer gedragen wordt door de kerkelijke structuren. Ik ben de kerkelijke gelovigheid wat ontgroeid

en ontstegen, maar neem die toch graag mee in een moderne wereld. Ik ben altijd loyaal geweest aan mijn familiale achtergrond en heb kunnen evolueren op een seculiere manier zonder mij tegen de christenheid te moeten keren.

Die christelijke opvoeding speelt dus wel een rol?
Dat kan ook niet anders! Mijn oom was missionaris in Congo en was een soort van heilig man voor de familie. In zijn engagement is hij altijd een voorbeeld voor mij geweest. Mijn andere oom, ook priester, kwam elke zondag bij ons eten. Hij zat aan het hoofd van de tafel en maakte een kruisteken voor het begin van de maaltijd. Als we gingen slapen, kregen we een kruisje op ons hoofd. Zo ben ik opgevoed. Ik heb dat altijd heel liefdevol gevonden, los van de kerkelijkheid. Dus natuurlijk heeft dat mij gevormd. Maar aan de andere kant was mijn tante een zeer geëngageerde, niet-kerkelijke socialiste en kwam mijn vader uit een liberale familie. Ik heb dus rood, blauw en geel meegekregen. Ik zie dat als een rijkdom. Ik koester de idee dat ik een heel breed draagvlak van visies heb meegekregen.
De waarden die we hier in het Westen – maar ook in andere culturen – hebben meegekregen, werden gedragen door de christelijke cultuur, maar nu is het aan ons om uit te zoeken hoe we die kunnen blijven uitdragen zonder ze wekelijks in de mis te moeten horen.

Moet het instituut Kerk nog wel zijn rol spelen?
Kijk, heel de toestanden rond misbruik zijn voor mij niet nieuw. Ik ben 35 jaar psychiater, dus dat zijn verhalen die ik al kende. Gaat de Kerk hier overleven? Dat weet ik niet. Ik heb de indruk dat het grote verhaal voorbij is en dat kleine verhalen als feniksen uit de assen van de ruïnes verschijnen. Dat er nieuwe engagementen opstijgen op allerlei manieren.
In studentenkamers staan meer Boeddhabeelden dan kruisbeelden en er wordt niet meer gebeden. Zingeving verschijnt altijd weer in nieuwe vormen omdat het zo wezenlijk is. Ik zie jonge mensen mekaar opzoeken, verbindingen maken en engagementen aangaan. Ecologisch, maar ook maatschappelijk: zorg voor vluchtelingen, voor mensen met een beperking, voor het globale zuiden … Er zijn ook veel goede dingen eigen aan de mens.
Dat is wat ik ook wat ik in mijn praktijk doe: iets van mezelf tonen. Waarachtige verbinding ontstaat in kwetsbaarheid. Kwetsbaarheid toont de barst in de bunker. There is a crack in everything.

Zelf kwetsbaarheid tonen zorgt ervoor dat anderen hun kwetsbaarheid durven tonen.
Dat is inderdaad de beste manier om verbinding te maken. Helaas leven we in een tijd die de ikkigheid promoot. Maar ik zie altijd weer die nood aan spiritualiteit, maar ook aan het zorgende. Dat is ook wat Levinas schrijft: het kleine goede is niet te vernietigen. Dus ben ik bezorgd en kritisch, heel kritisch, maar ik ben ook hoopvol. En ik ben juist kritisch om hoopvol te kunnen zijn.
Ik ervaar mijn beroep als zeer zinvol en dat geeft een grote kracht. Mensen komen hier met de grootste ellende, maar zijn dankbaar dat ze kunnen spreken. Mijn werk is een genade. Een genade, dat is het juiste woord. Dat is het mooiste beroep dat je kan doen. Zorgen voor de medemens – niet alleen als psychiater, maar ook als verpleegkundige, onderwijzer of medemens in het algemeen – is het mooiste dat je kan doen.

Mijn beroep bestaat uit luisteren, zwijgen en hier en daar ook eens praten. Af en toe stilte toelaten. Geduldig zijn. Hoopvol zijn. Respectvol zijn. Mensen in hun waarde zetten.

13. Het is nu tijd voor actie

Gisterenavond nam ik deel aan het startmoment van Broederlijk Delen. Ik hield er een goed gevoel aan over. Vooreerst: ik kwam er oude bekenden tegen: mensen die zich – soms heel lang geleden – geëngageerd hebben. En dat nu blijven doen. Dirk uit de provinciale Seinploeg (de jaren ’70-’80), Bart die ons wegwijs maakte in wat toen nog de Derde Wereld heette, Rudi die ik kende vanuit Torhout en Ann vanuit Handzame. Maar naast hen was er nu een heel jongere generatie, blijkbaar niet minder enthousiast.

Broederlijk Delen werkt nog altijd met ‘partnerschap’, niks paternalistisch, maar deze keer met basisbewegingen uit Haïti en Oost-Congo, Bolivia en Palestina. Wat me trof in het podiumgedeelte: ze gingen de rauwe realiteit van vandaag niet uit de weg. Het blijkt een echte worsteling te zijn om van daaruit de hoop te bewaren. “Wat je voelt telt, wat je doet telt nog meer’, zo luidde het. We voelen inderdaad kwaadheid en onmacht om zoveel domheid en wreedheid. Maar als we de stap durven zetten naar actie, bloeit er bevrijding.

Dank, mensen van Broederlijk Delen, om ons ook voor de veertigdagentijd van 2026 daaraan te herinneren.

(Rob)

14. Eugen Drewermann en het Johannesevangelie

De Duitse theoloog en psychotherapeut Eugen Drewermann werd onlangs 85 jaar. Als verjaardagsgeschenk werd zijn commentaar op het evangelie van Johannes vertaald naar het Nederlands. Daarin wordt onder meer gesteld dat vrede geen doel is, maar een weg.

Beelden van een nieuwe wereld. Dieptepsychologische lezing van het Johannesevangelie luidt de titel van het tweedelige boek uit 2003, nu vertaald door Marja Nusselder. De oorspronkelijke titel was Das Johannesevangelium. Bilder einer neuer Welt. De vertaling, die op 10 oktober verscheen, opent met een citaat uit dat evangelie: ‘Vrede laat ik jullie na; mijn vrede geef ik jullie, zoals de wereld die niet geven kan’ (Johannes 14:27). Daarmee reikt Jezus een perspectief aan dat in onze tijd urgenter lijkt dan ooit.

Drewermanns commentaar past binnen een indrukwekkende reeks exegetische publicaties, waarin hij zich met toewijding en diepgaande inzichten heeft gewijd aan de symbolische bijbeluitleg. Na zijn Duitstalige commentaren op Marcus, Mattheüs, Lukas en Handelingen, wordt Das Johannesevangelium. Bilder einer neuer Welt beschouwd als een waardevolle schakel in de keten.

Geen eindpunt
Veel religieuze en menselijke waarheden dreigen volgens Drewermann te worden vervormd. Zo wordt vrede vaak gepresenteerd als eindpunt waarvoor gestreden moet worden. Met Jezus klinkt echter een ander geluid: vrede is geen doel, maar een weg. In het meer dan 900 pagina's tellende boek komt Jezus naar voren als pleitbezorger van vrede – vrij van angst, dreiging of geweld. Zijn vrede wortelt in liefde, waarheid en verzoening.
Drewermann opent de Bijbelse verhalen zo dat ze raken aan het leven van mensen hier en nu. Hij maakt volop gebruik van inzichten uit de dieptepsychologie, de filosofie, andere religies en zijn eigen therapeutische praktijk.

15. Als je het maar genoeg herhaalt, geloven de mensen dat de aarde vierkant is

Zelfs de meest bizarre stellingen worden als waarheidsgetrouw ingeschat als je ze maar voldoende herhaalt. Dat blijkt uit onderzoek aan de UCL.

Het is een van de redenen waarom zoveel Amerikanen de leugens van Donald Trump voor waarheid aannemen. Ze volgen enkel de media die hem goed gezind zijn en zo horen ze zijn leugens telkens weer herhalen. Met het gekende gevolg. Ze zijn er rotsvast van overtuigd dat de klimaatverandering een hoax is, dat de verkiezing van president Biden in 2020 een vervalsing was, en van nog zoveel onzin meer. "Lieg maar op, er blijft altijd iets van over" zoals het luidt in een Latijns spreekwoord.

De Russische overheid onder de leiding van Vladimir Poetin gaat nog een stap verder. Al vanaf de kleuterschool doen ze er alles aan om jongeren ervan te overtuigen dat de oorlog in Oekraïne gerechtvaardigd is. Ideologische indoctrinatie noemt men dat.

Die arme Russen, die naïeve Amerikanen, zuchten we dan. Zonder te beseffen dat wij soms in hetzelfde bedje ziek zijn.

Dirk Holemans ziet het gebeuren met betrekking tot Europese regelgeving: "Rechtse politici en de zware industrie willen ons laten geloven dat een sterke rechtsstaat leidt tot de afbraak van onze welvaart. Minder regels, minder publieke diensten en de afbouw van het klimaatbeleid, dat alles zou goed zijn voor onze toekomst. Het is een bekende radicaal-rechtse tactiek: je neemt een loopje met de waarheid en je herhaalt deze leugens vaak genoeg tot mensen ze gaan geloven. (…)

Sommige industrieorganisaties willen ons laten geloven dat 'de industrie' eensgezind vraagt om de afbraak van de regelgeving. Niets is minder waar. Grote bedrijven als Ikea, Siemens en Nestlé vragen juist om het behoud van ambitieuze normen. (…)

Europese regels zijn geen overbodige bureaucratie. Ze zijn het resultaat van een decennialange strijd: vakbonden streden voor waardige omstandigheden, milieubewegingen voor een leefomgeving zonder kankerverwekkende stoffen. En de klimaatbeweging streed voor de Green Deal, zodat Europa zijn deel doet om de klimaatcatastrofe af te wenden." (1)

Hendrik Vos, docent Europese studies, zegt het zo: 'Weg met de regels' is een vlotte slogan, maar in de praktijk loopt het vast omdat achter elke regel een redenering zit.

Als we dus horen afgeven op 'regeltjes' doen we er best aan ons vragen te stellen zoals: wat is hier de eigenlijke reden van de kritiek op deze regels? Wiens belangen worden met deze kritiek verdedigd? Wat beoogt deze regelgeving en wat zullen de gevolgen zijn als ze niet wordt nageleefd? Een nog vluggere klimaatcatastrofe?

Je kan het aantal voorbeelden van dergelijke slogans zomaar vermenigvuldigen.

- In een niet zo ver verleden, en ook nu nog in menige culturen: "LGBT-ers zijn abnormaal of zondig".
- Van recente datum: "Rusland bedreigt West-Europa. Dus moeten we in ons land het budget voor leger en bewapening aanzienlijk verhogen".
- "Zonder fossiele brandstoffen zitten we straks in de koude."
- "Vreemdelingen en asielzoekers zijn een bedreiging voor onze welvaart."
Wat is waarheid en wat wordt ons, door het altijd maar weer te herhalen, opgedrongen?

(1) Dirk Holemans, Geef de kettingzaagpolitiek geen kans in Europa, De Standaard 9 februari 2026, p. 26-27

Abonneer je nu voor ...

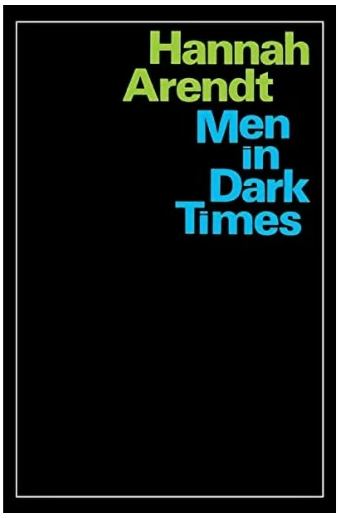

17. Rustpunt

Even in the darkest of times we have the right to expect some illumination,
and such illumination may come less from theories and concepts
than from the uncertain, flickering, and often weak light
that some men and women, in their lives and works,
will kindle under almost all circumstances
and shed on the time span that was given them on earth.

Hannah Arendt (in: Men in Dark Times)

Zelfs in de donkerste tijden hebben we het recht een lichtpuntje te verwachten,
en zo'n lichtpuntje is niet afkomstig van theorieën of begrippen,
maar van het flikkerende en vaak zwakke licht dat sommige mannen of vrouwen,
door hun leven en werk, in wat voor omstandigheden dan ook, zullen aansteken,
en over de periode laten schijnen die hun op aarde gegeven is.

COLOFON

- Redactie: Rob Debels, Lieven Debosscher, Isabelle Maes en Bart Pieters
- Medewerkers aan dit nummer: Daniël Vanhoutte, Hein Stufkens en Frederique Vanneuville
- Layout: TiDee - www.tidee.be
- GDPR: Je kan de gegevens die we over je bewaren altijd opvragen, laten wijzigen of verwijderen via een mail aan lieven.debosscher@gmail.com

Geloof & leven verweven is de nieuwsbrief van Evangelie Levensnabij. Het is een driemaandelijks contactblad van christenen die hun geloof verbinden met persoonlijke en maatschappelijke levensvragen, met een bijzondere aandacht voor wie in de samenleving uitgesloten worden.

Ze voeden zich aan een Bijbelse spiritualiteit en kiezen voor een andere levensstijl. Ze opteren voor een democratisch kerkmodel en voor samenwerking met mensen die werken aan een rechtvaardige wereld vanuit een ander geloof of levensbeschouwing.

Evangelie Levensnabij is aangesloten bij Bezield Verband, een netwerk van personen en kerkgemeenschappen die in Vlaanderen een eigentijdse lichtbaken van zingeving willen zijn.